

ROLUL CHELTUIELILOR PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN DEZVOLTAREA ECONOMICO-SOCIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Mariana DOGA-MÎRZAC

Catedra Finanțe și Bănci

Education could play an important supporting role in facilitating of the exceeding unstable economic growth dependent on migration which is found in the Moldovan economy. Achieving a higher level of education continues to be a path to higher incomes and lower unemployment rate among young people in the country and abroad. Being made more dynamic changes in the quantity and quality of education can transform the factor of endowment of the economy, shifting its comparative advantage in products and services based on natural resources and cheap workforce, relatively unskilled, for goods and services produced in the base highly qualified. International experience, including comparative analysis performed in different countries, is concordant with the hypothesis that education provides an active role in the changing economic perspectives.

Pe lângă faptul că educația este un drept al omului, ea este o premisă pentru dezvoltarea durabilă a societății, promovând valori precum solidaritatea, egalitatea și respectul reciproc dintre oameni, țări și generații, devenind un instrument esențial pentru promovarea democrației.

Evoluția instituțiilor de învățământ este o parte importantă a dezvoltării economico-sociale a unei țări, de la formele incipiente la instituționalizarea completă a învățământului, marcându-și principalele perioade încă din timpuri străvechi și până în zilele noastre, având rolul de a păstra și de a transmite generațiilor valorile sociale.

Pe termen lung, învățământul contribuie la dezvoltarea economică a unei țări, stimulează progresul și ridică standardul de viață al populației. Ar fi însă și câteva condiții: învățământul trebuie să fie bine dimensionat, organizat rațional, adaptat și adaptabil la nevoile prezente și viitoare ale societății, condus cu profesionalism și competență.

În orice stat, o parte importantă din venitul național este la dispoziția acestuia pentru a servi la acoperirea cheltuielilor pe care le generează îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale. Statul, ca instituție, servește societatea din punct de vedere politic și social, adică creează condițiile necesare. Neputând participa direct la activitatea productivă, statul își acoperă cheltuielile sale legate de acoperirea nevoilor social-culturale, precum și a celor de cercetare și dezvoltare pe seama unei părți a veniturii naționale.

Dezvoltarea economiei va depinde în principal de eficiența cheltuielilor și de investițiile în cercetare-dezvoltare și în inovație tehnologică. Dezvoltarea și modernizarea învățământului au condus la creșterea resurselor alocate acestuia în toate țările – atât dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare.

Pe parcursul ultimilor ani, în Republica Moldova s-a asigurat o creștere constantă a mijloacelor financiare alocate învățământului. Astfel, pe parcursul anilor 2005-2010 ponderea cheltuielilor publice pentru învățământ în PIB a crescut de la 7,2% până la 9,1%, adică cu 1,9%. Însă, această creștere, cu excepția învățământului preșcolar, nu a fost însoțită și de o creștere durabilă a ratelor componente cu învățământul obligatoriu de bază, învățământul primar și cel gimnazial, rata brută la toate nivelurile de învățământ scăzând de la 70,3% la 69,8%.

Tabelul 1

Cheltuieli pentru învățământ pe perioada 2005-2010

Indicatori	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cheltuieli, mln. lei	2739,1	3680,2	4258,7	5193,6	5671,9	6581,5
În % față de BPN	19,3	20,1	19,0	19,8	20,7	22,4
În % față de PIB	7,2	8,1	8,0	8,2	9,4	9,1

Sursa: elaborat de autori, conform datelor Ministerului Finanțelor

Cheltuielile bugetului de stat pe anul 2010 pentru grupul dat sunt prevăzute cu o creștere de 217,8 mln. lei față de 2008, de asemenea se observă o creștere cu 230,7 mln. lei față de 2009.

Comparativ cu anul 2008, alocațiile prevăzute la componenta de bază sunt în creștere cu 333,6 mln. lei, ponderea cea mai mare revenind învățământului superior, majorându-se de la 40,69% în 2008 până la 44,74% în 2011. Alocațiile financiare la compartimentul cursuri și instituții de perfecționare, care ocupă ce mai mică pondere, s-au mărit cu 4% comparativ cu anul 2008.

Menționăm că, începând cu anul 2009, pentru învățământul primar nu au fost alocate mijloace financiare din bugetul de stat, în așa mod fiind ignorat acest compartiment al sistemului educațional.

Tabelul 2

Structura cheltuielilor publice în domeniul învățământului

Indicatori	2008		2009		2010		2011	
	mln. lei	în %	mln. lei	în %	mln. lei	în %	mln. lei	în %
Învățământ, în total	1774,3	100	1761,4	100	1992,1	100	2107,9	100
Învățământ preșcolar	29,1	1,64	37,8	2,15	14,3	0,72	-	-
Învățământ primar	12,0	0,68	-	-	-	-	-	-
Învățământ secundar	545,6	30,75	545,4	30,97	622,2	31,23	637,8	30,26
Învățământ superior	722,0	40,69	781,3	44,36	891,3	44,74	958,2	45,46
Învățământ postuniversitar	69,1	3,9	73,5	4,17	81,0	4,07	88,7	4,21
Cursuri și instituții de perfecționare a cadrelor	14,4	0,83	15,1	0,86	18,4	0,94	22,2	1,05
Instituții și activități în domeniul învățământului neatribuite la alte grupe	119,9	6,75	18,7	1,06	21,8	1,09	30,9	1,46
Învățământ mediu de specialitate	256,7	14,48	284,6	16,17	337,1	16,92	354,1	16,80
Organe administrative	5,1	0,29	4,6	0,26	5,7	0,29	5,8	0,27

Sursa: modificat și calculat de autori, conform datelor <http://www.minfin.md/ro/BOOST/>

În anul de studii 2009/2010 în Republica Moldova funcționau 3029 instituții de învățământ, inclusiv 1362 preșcolare, 1512 primare și secundar-generale, 75 secundar-profesionale, 47 colegii și 33 instituții de învățământ superior. Comparativ cu anul de studii 2000/2001, numărul total al instituțiilor de învățământ s-a majorat cu 4,6%, fapt cauzat de creșterea numărului de instituții de învățământ preșcolar (cu 20%). Totodată, numărul celorlalte tipuri de învățământ a fost în descreștere.

Pentru a determina cauzele insucceselor, este necesară efectuarea unei analize a tendințelor demografice, care denotă păstrarea numărului relativ redus al populației școlare în ultimii ani, cu efecte imediate asupra instituțiilor de învățământ, fiind afectate atât școlile din învățământul primar și gimnazial, cât și liceele din localitățile rurale. Situația demografică nefavorabilă are drept consecință scăderea numărului mediu de elevi în fiecare clasă, fapt ce duce la utilizarea ineficientă a mijloacelor financiare alocate învățământului.

Tabelul 3

Numărul elevilor/studentilor conform instituțiilor de învățământ, mii

Indicatori	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
În total	675,3	641,5	607,9	579,8
Instituții de învățământ primar și secundar	493,5	462,8	436,1	415,5
Instituții de învățământ secundar profesional	23,7	24,5	24,3	22,2
Colegii	30,2	31,3	32,7	32,2
Instituții de învățământ superior	128,0	122,9	114,9	109,9
La 1000 locuitori				
În total	1 886,0	1 796,0	1 704,0	1 627,0
Instituții de învățământ primar și secundar	1 378,0	1 295,0	1 222,0	1 166,0
Instituții de învățământ secundar profesional	66,0	68,0	68,0	62,0
Colegii	84,0	87,0	92,0	90,0
Instituții de învățământ superior	357,0	344,0	322,0	308,0

Sursa: elaborat de autori, conform datelor BNS

*Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stângă a Nistrului și mun. Bender, cu excepția a 6 instituții situate pe acest teritoriu, care se află în subordinea Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Conform studiului de fezabilitate privind reorganizarea unor instituții de învățământ, aceasta ar aduce niște economii anuale, atingând cifra de 50 milioane lei. Totodată, reorganizarea instituțiilor respective ar trebui să fie bine chibzuită, de asemenea, nu ar trebui să limiteze accesul la învățământ sau să afecteze calitatea serviciilor în sfera educațională.

Cheltuielile cu educarea și formarea forței de muncă se caracterizează nu doar prin aceea că se recuperează, cât și prin faptul că fac posibilă obținerea unor rezultate cu efect multiplicator. Având caracterul unor plasamente pe termen lung, care se recuperează în timp și din valoarea nou-creată, asemenea cheltuieli obțin trăsăturile unor investiții, pentru acest motiv numindu-se *investiții demografice*. În structura investițiilor demografice, cele îndreptate spre creșterea stocului de învățământ ocupă un loc aparte, fiind considerat o resursă spirituală a unei țări, avuția nematerială a acesteia. Stocul de învățământ este indicatorul cel mai frecvent utilizat pe plan național și în comparațiile internaționale; acesta cuantifică patrimoniul intelectual acumulat de populația unei țări prin studii preșcolare, școlare și universitare. Creșterea stocului de învățământ constă în sporirea efectivelor celor care au absolvit învățământul universitar sau postliceal, acumulând astfel noi cunoștințe, ridicând nivelul de pregătire științific, profesional și cultural pe o treaptă superioară.

Conform Raportului Global de Competitivitate realizat anual de World Economic Forum, care evaluează competitivitatea țărilor și elaborează clasamentul națiunilor analizate, ne-am focusat atenția asupra indicelui învățământul superior și formarea profesională. Conform datelor vizând perioada 2010-2011, din 139 state care au participat la studiu, Moldova a ocupat locul al 78-lea. Potrivit clasamentului, Moldova e depășită de Rusia (50), România (54), Kazahstan (65), Turcia (71), Serbia (74), Africa de Sud (75), Azerbaidjan (77).

Tabelul 4

Structura Indicelui Global de Competitivitate în domeniul educației

Indicatori	Poziția (total 139 țări)	
	2010	2011
Învățământul superior și formarea profesională	78	83
Învățământul secundar	71	69
Învățământul terțiar	59	62
Calitatea sistemului educațional	96	102
Calitatea educației în științe exacte	75	69
Acces la Internet	61	63
Disponibilitatea de servicii de cercetare și de formare profesională	93	101
Gradul de pregătire profesională	117	118

Sursa: The Global Competitiveness Report

Deși acești factori sunt comuni, importanța lor nu este identică pentru toate țările, lucru explicat de nivelul diferit de dezvoltare. În funcție de contribuția factorilor, sunt identificate trei niveluri de dezvoltare. Potrivit Forului Economic Mondial, Republica Moldova se află la un nivel scăzut de dezvoltare, iar competitivitatea este determinată de așa factori ca: infrastructura, instituțiile, mediul macroeconomic, educația ș.a. La indicatorul învățământul superior și formarea profesională deținem o poziție nefavorabilă în următoarele domenii: calitatea sistemului educațional, disponibilitatea de servicii de cercetare și de formare profesională și gradul de pregătire profesională [1].

În ultimul timp, Republica Moldova este tot mai mult preocupată de rolul educației în dezvoltarea multilaterală a personalității. În acest sens, au luat amploare activitățile de educație nonformală care pun accent pe dezvoltarea capacităților organizatorice, a deprinderilor de viață, a abilităților de management al timpului, de gândire critică, de luare a unor decizii sau de soluționare a problemelor.

Educația nonformală oferă un set de experiențe sociale necesare fiecărui tânăr, deoarece valorifică timpul liber din punct de vedere educațional, oferă oportunități pentru punerea în valoare a experiențelor de viață, se bazează pe participarea voluntară, individuală sau colectivă, dezvoltă abilități pentru formarea unui stil de viață sănătos și pregătește tinerii pentru a deveni cetățeni activi.

Dezvoltarea capitalului uman presupune însă importante investiții în sistemul educației publice și asigurarea condițiilor necesare pentru furnizarea unor servicii de calitate. Doar o educație de calitate poate asigura și spori potențialul de inovație și adaptare al societăților moderne, atingerea unor performanțe înalte, capitalizând calitățile specifice ale economiei moderne, întemeiate pe cunoștințe, informație și competiție [2].

Învățământul ar putea juca un rol de sprijin important în facilitarea depășirii stării de creștere economică instabilă, dependentă de migrație, în care se găsește economia țării. Obținerea unui nivel mai înalt de studii continuă să fie o cale spre venituri mai mari și spre o rată a șomajului mai mică printre tineri în țară și peste hotare. Efectuarea mai dinamică a schimbărilor în ce privește cantitatea și calitatea educației ar putea transforma factorul de dotare a economiei, deplasând avantajul ei comparativ de la produse și servicii bazate pe resurse naturale și forță de muncă ieftină, relativ puțin calificată, spre produse și servicii obținute în bază de calificare înaltă. Experiența internațională, inclusiv analiza comparativă efectuată în diferite țări, este în concordanță cu această ipoteză ce prevede un rol activ al educației în perspectivele economice schimbătoare. Aceasta este deosebit de important din moment ce integrarea europeană este definită ca „un obiectiv fundamental de dezvoltare”. Rolul acordat Moldovei în cadrul politicii de vecinătate va depinde de ceea ce va oferi ea investitorilor și partenerilor comerciali. Așa cum a demonstrat Irlanda în ultimii douăzeci de ani, un sistem educațional de înaltă calitate este o pre-condiție pentru o economie mică, cu un bagaj istoric de export cronic al forței de muncă, pentru a se transforma și pentru a găsi o nișă prosperă în Europa – o altă pre-condiție fiind, bineînțeles, un mediu de afaceri favorabil pentru investiții.

Cheltuielile pentru învățământ constituie o importantă pârgie financiară în lupta împotriva concepțiilor vechi, retrograde, pentru combaterea a tot ceea ce ar putea frâna mersul nostru înainte, pentru înlăturarea moravurilor și mentalităților înapoiate. Concomitent – și aceasta este incomparabil mai important – cheltuielile pentru învățământ sunt o însemnată pârgie pentru dezvoltarea intelectuală, morală, estetică și fizică a poporului, o pârgie eficientă prin care tineretului i se pot inocula respectul și pasiunea pentru muncă, pentru viață, pentru cultivarea dragostei față de țară, față de idealurile de pace, libertate și progres social, o pârgie de afirmare a principiilor eticii și echității sociale, de promovare a relațiilor noi dintre oameni, bazate pe egalitate, dreptate. Aceste cheltuieli publice asigură transpunerea în viață a dreptului constituțional la învățământ.

Astfel, se conștientizează faptul că Guvernul ar trebui să sporească încontinuu cheltuielile publice în domeniul învățământului, pentru a susține procesele educaționale, modernizarea și dezvoltarea acestora.

Referințe:

1. Tendințe în economia Moldovei // IEFS, 2011, nr.1.
2. Legea privind aprobarea Strategiei naționale pentru tineret pe anii 2009-2013, nr.25-XVI din 03.02.2009 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.68/192.

Alte surse:

1. Secrieru A. Finanțe publice. Instrumente și mecanisme financiare de intervenție guvernamentală. - Chișinău: Epigraf, 2004.
2. Ulian G., Doga-Mîrzac M., Rotaru L. Finanțe publice: Note de curs și aplicații pentru seminar. - Chișinău: CEP USM, 2007.
3. www.statistica.md
4. www.minfin.md
5. <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report>

Prezentat la 20.03.2012